

Malin Åkerström & Veronika Burcar Alm

Etnicitet: ett engagerande men delikat samtalsstoff

– brottsutsatta unga mäns återberättade erfarenheter

Ethnicity: an involving topic demanding expressive caution – Young male crime victims' narratives

This article analyses some young men's specific ways of retelling victims' experience when the perpetrators have an immigrant background. In qualitative interviews with twenty young men, fear of being seen as intolerant was distinguished by their expressive caution. This involved using various aligning actions: presenting disclaimers and accounts, but also in terms of hesitant speak, re-takes and throat clearing, and in some case refraining to talk about the attackers or robbers' ethnic background. Even if the subject was delicate, it was engaging. The topic of ethnicity associated with crime is used as a resource in several ways: to present oneself as a tolerant person (sometimes in contrast to others having the same experiences) but also as a truth-teller who criticizes what the men describe as a societally prescribed way of discussing these matters publicly.

Författare

Malin Åkerström är professor vid Sociologiska institutionen, Lunds universitet.

Veronika Burcar Alm är fil. dr. i sociologi och verksam vid Sociologiska institutionen, Lunds universitet.

Kontakt: malin.akerstrom@soc.lu.se

Inledning

Det har ibland uttryckts en oro för att unga svenskar som utsatts för brott av personer med invandrarbakgrund potentiellt ska utveckla en främlingsfientlig attityd (se Brå, 2000:6, s.10). I Hansen Löfstrands (2009, s. 129) studie om brottsofferstöd framhålls att den professionella brottsofferdiskursen antar att unga brottsutsatta är benägna att begå rasistiskt motiverade brott och att stödjande verksamheter därför arbetar mycket med att motarbeta rasistiska värderingar. De intervjuade brottsofferstödarna i Hansen Löfstrands studie (ibid.) menar dock att problematiken inte nödvändigtvis handlar om svenska brottsoffer och gärningspersoner med invandrarbakgrund utan att det lika gärna kan handla om att "...immigrant victims develop racist attitudes towards villains who are ethnic Swedes (or that racism appears between two immigrant groups)".

Hur som helst tycks frågor som rör brottsutsattas och gärningspersoners etniska bakgrund ha givits en speciell betydelse i brottsofferstödande och brottsförebyggande sammanhang. Samtidigt ses inte sällan frågor som rör etnicitet som känsliga; inte minst när det gäller brottslighet och offererfarenheter (Åkerström, 2013). Bakgrunden till detta är sannolikt att begreppet har blivit integrerat med rasism och med förtryckande politik och ideologi, både i förfluten tid och i vår samtid (Peterson & Ålund, 2007).

Föreliggande artikel bygger på material från intervjuer med unga män som utsatts för brott av personer de uppfattar har en annan etnisk bakgrund än de själva. Vi var intresserade av att studera om etnicitet överhuvudtaget skulle aktualiseras i samtal om brottsutsatthet. Med andra ord: om gärningspersonens etniska bakgrund tenderar att påverka den brottsutsatte på det sätt brottsofferstödande och brottsförebyggande verksamheter ofta ger uttryck för; hur visar det sig då i samtal? Vidare, om etnicitet betraktas som ett potentiellt känsligt ämne, vilket visar sig i andra undersökningar (Åkerström, 2013); om så är fallet även här, hur hanteras detta under intervjun? När människor samspekar i olika vardagliga situationer kan man anta att de är medvetna om ordens och ämnets potentiella laddning. Även intervjusituationen kan ses som en sådan vardaglig situation vilken influerar både intervjuaren och den intervjuade.

I denna artikel avser vi att uppmärksamma och problematisera ovanstående frågor mot bakgrund av ett antal samtalsintervjuer med brottsutsatta unga män. Männens berättelser om offererfarenheter kan i sin helhet ses som att de, under intervjusamtalet, på olika sätt hanterar och responderar till en samhällelig reglerande diskurs rörande etnicitet, invandrare och brottslighet.

Bakgrund, metod och material

Den ursprungliga inspirationskällan till vår studie återfanns i några intervjustår i Burcars (2005) undersökning om unga män som brottsoffer, där några män som utsatts av vad de beskriver som ungdomar med invandrarbakgrund talade om gärningspersonerna i inlindande termer. De uttryckte sig med andra ord inte i hetsiga, fientliga ordalag utan

snarare gavs "förstående redovisande förklaringar" till ungdomarnas brottsliga handlingar. Sådana förklaringar handlade om flyktingskap, fattigdom, arbetslöshet osv. Detta, tillsammans med formuleringar i Brottsförebyggande rådets rapport "Ungdomar som rånar ungdomar i Malmö och Stockholm" (2000:6), väckte vårt intresse för att särskilt uppmärksamma hur brottsutsatta (eventuellt) talar om etnisk bakgrund i berättelser om sin utsatthet. Som vi nämnde i inledningen beskriver Brottsförebyggande rådets rapport (ibid.) hur det finns en risk att ungdomar formar rasistiska attityder på basis dels av egen utsatthet, dels av en subjektiv uppfattning om vem som begår brott.

En relativt stor del av rånen begås av ungdomar med invandrarbakgrund, och en ännu större del enligt ungdomarnas subjektiva uppfattning, den uppfattning som till stor del ligger till grund för formandet av framtida attityder och värderingar. I ett övergripande samhällsperspektiv kan ungdomsrånen och utvecklingen av dessa få allvarliga konsekvenser när det gäller ungdomsgenerationens utveckling av värderingar och attityder till invandrare. (Brå, 2000:6, s 10)

Intressant nog hade 90 procent av de elever med invandrarbakgrund som ingick i studien *inte* begått några rån och i rapporten betonas: "Att ta de redovisade resultaten som argument för en generell avogsamhet mot invandrare vore lika oklokt som att, exempelvis, låta resultaten ligga till grund för en generell mansfientlighet" (a.a., s. 29). Trots detta uttrycks alltså en oro för att ungdomsgenerationen ska utveckla en negativ inställning till invandrare.

Utgångspunkten för vår studie var att genom samtalsintervjuer undersöka relationen mellan utsatthet för brott och skildringar av etnisk bakgrund, där den egna eller andras etniska bakgrund *kan* beskrivas som betydelsefull (men inte nödvändigtvis gör det).

Begreppen etnicitet och invandrarbakgrund

Vi använder begreppet etnicitet i den mycket breda mening som den norske antropologen Fredrik Barth introducerade i *Ethnic Groups and Boundaries* (1969). Här beskriver Barth etnicitet som en *kontrasterande* kategori. Man är "norrman" för att man själv eller andra ser sig som sådan i kontrast till exempelvis samer. Hylland Eriksen (1993/2000) har senare utvecklat detta perspektiv, såväl i sin analys av den föränderliga betydelsen av olika etniciteter som att dessa betydelse är avhängiga relationerna mellan kategorierna. Etnicitet är då något som handlar om gränsdragningar mellan grupper eller kategorier. Vad är det då för tecken eller symboler som markerar dessa gränser? Flera forskare som Mattsson (2005) och Ambjörnsson (2004) har betonat utseende; det "svenska" kan då likställas med det blonda och blåögda. Samtidigt har andra forskare visat hur ungdomar kan använda beteende, stil och språkbruk för att etniskt kategorisera sig själva och andra (Kassielas Wiltgren, 2014). Således kunde högstadiungdomarna i Kassielas Wiltgrens (ibid.) undersökning beteckna sig som "svennar" i vissa sammanhang och som "kurder", "araber" eller "syrianer" i andra.

Samtidigt tillåts man inte ”förbehållslöst och överallt tillskriva sig själv en identitet som svenne, medan rollen som blatte alltid tycks stå öppen” (Kasselias Wiltgren, 2014, s. 230). Med andra ord: etnicitet är något socialt konstruerat; definierat i situationer där gränser aktualiseras, förhandlas och förflyttas. Den är emellertid inte, vilket Jenkins (1997) påpekat, helt förhandlingsbar; etnicitet kan tillskrivas via utseende, ursprung och så vidare.

Med ett etnometodologiskt influerat perspektiv använder vi de intervjuades gränsdragningar. De använder mycket sällan begreppet etnicitet men de gör gränsdragningar mellan ”invandrare” och ”svenskar”, något som också visas i en rad etnografier om ungdomar med invandrarbakgrund (Andersson, 2011; Andersson, 2003; Jonsson, 2007; Kasselias Wiltgren, 2014). Vi har således använt ”eticitet” som representation för dessa gränsdragningar där kategoriseringarna kan vara underförstådda men där de kontrasterade kategorierna underförstår ”en invandrare” (som formellt inte måste vara detta) och en ”svensk”.¹

Att använda etnicitet på detta vida sätt må te sig alltför oprecist. Samtidigt kan vi tycka oss få stöd för detta i senare litteratur om etnicitet. Att en kategori som ”invandrare” kan jämföras med andra samlande begrepp diskuteras av Wikström (2009, s. 42). Ett exempel är forskares analyser av ”nya etniska identiteter” som exempelvis Stuart Halls (2000) diskussion av hur ”black” i England kan referera till personer med afrikanskt, karibiskt och asiatiskt ursprung, då de har en gemensam fond av erfarenheter av utanförskap. På ett liknande sätt undersöker Les Back med flera (2012) nya etniska identiteter i det mångkulturella urbana nutida samhället där ungdomar spelar och leker med sina olika ursprung.

Material

Det material som ligger till grund för vår analys består av samtalsintervjuer med unga män som utsatts för brott. Vissa av dessa intervjuer är hämtade från en datainsamling som utfördes vid en av författarnas avhandlingsarbete (Burcar, 2005).² I avhandlingen intervjuades tio män, 17–21 år gamla vid intervjutillfället och hemmahörande i fyra olika städer i Skåne, som utsatts för rån eller misshandel av en eller flera män i deras egen ålder eller något yngre/äldre. I sju av dessa tio fall dömdes gärningsmännen vid en rättegång. Brottet som männen hade utsatts för begicks i de flesta av fallen inom två och ett halvt år före intervjutillfället och intervjuerna genomfördes under 2002–2003.

Undersökningen inspirerade oss, som nämnts ovan, till en ny studie. I denna ingår tio män vilka tycks identifiera sig som ”svenskar” via det sätt de argumenterar kring de Andra, och som blivit utsatta för brott av andra män vilka antagits ha en annan etnisk bakgrund än

---

1 Termerna inbegriper alltså inte frågan om huruvida man är född i Sverige eller inte, huruvida man har medborgarskap eller ej.

2 I avhandlingen fokuserades inte etnisk bakgrund men i intervjuerna fanns likväl exempel på hur detta aktualiserades.

svensk.³ Kontakten med dessa fick vi genom att gå igenom domar vid Tingsrätten i Malmö och de består därför enbart av fall som polisanmälts.⁴ I samtliga fall har gärningspersonerna blivit dömda. Flertalet av dessa intervjuade män var vid intervjutillfället 17–24 år och bodde i Malmö. De hade samtliga utsatts för rån, försök till rån, hot och/eller misshandel förutom en av männen som blivit bestulen. De flesta av brotten hade skett mellan 2005 och 2007 och intervjuerna genomfördes under 2008.

Bedömningen av etnisk bakgrund gjordes på grundval av den grova indikationen efternamn i de fall då det inte uttryckligen stod exempelvis ”iransk medborgare” i domen. En sådan bedömning är förstas problematisk (jfr Pettersson, 2012, s. 28–29, angående att identifiera ”synlig minoritetsbakgrund”). Vi vill därför betona att vad som står i centrum är de intervjuade männen *egna* eventuella etnicitetstillskrivningar – inte vår initiala kategorisering. Vi intresserar oss inte för några ”egentliga” etniciteter – huruvida den ene eller andre ”verkligen har” svensk bakgrund eller inte – eftersom vi inte betraktar etnicitet som en egenkap utan som någonting situations- och kontextbundet.

Eftersom vårt syfte var att studera hur etnicitet eventuellt framträder eller görs har det, vid urval och skrivarbete, varit nödvändigt att använda kategoriserande begrepp – avsikten har dock inte varit att själva kategorisera (något som emellertid blir en oundviklig konsekvens).⁵ Vår avsikt var att studera om etnicitet aktualiserades och *om* det aktualiserades: på vilket sätt talade de unga männen om det? Vi betraktar kategorierna som aktiviteter snarare än individer; det handlar med andra ord om hur etnicitet (eventuellt) *blir till* (Moerman, 1975).

Metod

Vi har använt oss av samtalsintervjuer vilka har spelats in på band, transkriberats och analyserats utifrån en öppen och undersökande inställning till de kategoriseringar, förklaringar och identitetstillskrivningar de unga männen själva uttrycker. Studien är influerad av ett diskursanalytiskt perspektiv vilket tar sig uttryck i att vi särskilt uppmärksammar hur bilder av verkligheten formas genom sättet att berätta och beskriva. Vi betraktar intervjun som en bas för att presentera självbilder och ge utrymme för den intervjuade att berätta, förklara och redovisa sina erfarenheter och handlingsval (jfr Silverman, 1997). Mening skapas genom språket och vårt intresse kretsar kring hur denna mening produceras.

3 I det övergripande projektet ”Betydelsen av etnicitet i unga brottsoffers gestaltningar”, varav föreliggande undersökning är ett delprojekt, ingår även intervjuer med den ”kontrasterande kategorin”, dvs. unga män med annan etnisk bakgrund än svensk vilka utsatts för brott av personer med svensk bakgrund. Även intervjuer med några unga kvinnor ingår i det insamlade materialet.

4 Ett skäl till att vi valde detta arbetssätt var att vi ville möjliggöra en jämförelse mellan rättsväsendets diskursiva former och de muntligt återberättade.

5 I efterhand kan man naturligtvis diskutera detta förfarande. Vi hade kunnat göra intervjuer med brottsutsatta ungdomar utan att kategorisera, dvs. vi hade kanske kunnat diskutera brottsutsatthet allmänt och på så sätt ändå kunnat uppmärksamma eventuella etnicitetstillskrivningar (i jämförelse med Burcars undersökning från 2005 där etnicitet aktualiserades utan att vara ett intresseområde för studien).

Även om vi ser intervjun som ett socialt möte, ett samtal där mening produceras i samspel mellan den intervjuade och intervjuaren (jfr så kallad "active interviewing"⁶, Holstein & Gubrium, 1997), är det direkta kommunikativa samspelet inte centralt i vår analys. Vad som studeras är snarare den berättelse som den ena parten, intervjupersonen, förmedlar med intervjuaren som lyssnare och samtalsupport. Berättandet ses här som en typ av övertygandeakt eller "ett försök att försöka dra in lyssnaren i berättarens perspektiv" (Börjesson, 2003, s 76). Vidare, under en intervju kommunicerar de båda parterna inte endast med varandra utan även med en större och mer allmängiltig diskursiv ordning. Detta har varit en grundläggande utgångspunkt vid analysen av intervjumaterialet.

Naturligtvis bestämmer intervjuaren riktningen för samtalet genom de frågor som ställs – men utgångspunkten har varit att främst fungera som ett samtalsstöd och uppmuntra till vidare berättande. Samtalsintervjuerna har inletts med att intervjuaren har bett de unga männen "berätta om brottstillfället" och denna berättelse har fått sätta ramarna för de fortsatta frågorna. Uppmaningen visade sig inspirera till långa berättelser och intervjuaren behövde inte använda sig av så mycket mer än uppmuntrande följdfrågor.

Mer konkret gick intervjuerna till så att intervjuaren (Veronika Burcar Alm) sällan ställde några frågor om etnisk bakgrund i intervjuerna utan intervjun kretsade kring brottsutsatt-heten generellt. De tillfällen då etnicitet aktualiserades var ofta en bit in i intervjun efter det att de intervjuade beskrivit själva händelsen och omständigheterna kring denna. Intervjuaren kunde då ställa en följdfråga som, "Om du skulle beskriva gärningsmannen...", eller "vad var det för killar?" om gärningsmännen, varpå de exempelvis kunde förklara att det var en polsk medborgare. I två fall initierades ämnet av intervjuaren. I det ena fallet talar den intervjuade om gärningsmannen genom beskrivningar av ålder, beteende och kroppsstorlek och sammanfattar "en vanlig malmökille". Efter ett tag flikar Veronica in: "Om jag inte minns fel var det en invandrarkille?" I det andra fallet har den intervjuade enbart beskrivit gärningsmännen som "unga killar", men mot slutet av intervjun talar han om Möllevångstorgets (en plats i Malmö med "mångkulturell" profil) krogliv och "stök" kring stängningsdags samt skillnader mellan stöder och rån. Då lyfter intervjuaren upp massmediaartiklar (som just varit aktuella) om invandrarkillar som rånar, varpå den intervjuade initierar en beskrivning av de invandrarkillar som var gärningsmännen i det fall han själv råkat ut för. Här kan det diskuteras huruvida intervjuaren borde ha avstått från att ta sådana initiativ. Denna strategiska fråga diskuterade vi innan intervjuerna utfördes då vi enades om att intervjuaren skulle utföra en "active interview", dvs. en typ av intervju där sådana kommentarer kan ingå. Det visade sig också att dessa direkt interaktionsstyrda responser gav ett värdefullt material.

---

6 "Active interviewing" innebär att intervjun fungerar mer som ett samtal än som en konventionell strukturerad intervju; det innefattar bland annat att man kan ställa så kallade ledande frågor då det är detta vi gör i vanliga samtal; man kan exempelvis, efter att en intervjuad infört distinktioner mellan rån och stöder och beskrivit en händelse, säga "du skulle inte kalla detta för våld"? Med antagandet att den intervjuade då kan nyansera eller säga emot – inte enbart hålla med som resonemanget kring ledande frågor antyder.

I analysarbetet har bägge författarna involverats. Temat för denna artikel har tidigare intresserat förstaförfattaren varför hon initierade denna analys. Vid tveksamheter och behov av fördjupad tolkning är naturligtvis förstahandserfarenheten från den som utfört och transkriberat intervjun väsentlig. En intervjuare vet ju ofta mer än vad som kan utläsas av den transkriberade intervjun.

Originaltranskriptionen innehåller i vissa fall fler transkriptionssymboler och där används inte kommaterring. I syfte att underlätta läsningen (och då den detaljerade återgivningen ej är central för den analys som görs) har vissa symboler tagits bort och kommaterring har använts. I föreliggande presentation används följande symboler. [...] innebär att ett eller flera ord (t ex upprepningar eller intervjuarens "hummanden") är utelämnat eller att avsnittet har kortats ned. Punkt inom parentes (.) betyder kort paus medan siffra inom parentes (2) betyder paus i sekunder. Understruken text innebär betoning och kolon markerar utdraget tal. Avbrutet tal markeras med -.

Teoretisk referensram: Samtalsstrategier och framställningar

I den typ av undersökning vi har gjort är det väsentligt att undersöka hur man uttrycker och gestaltar något, dvs. såväl form som innehåll. Det innehållsliga handlar om att man återberättar en viss händelse eller beskriver en samhällsordning som rör etnicitet och brott och formen handlar om hur man talar om detta. Häri ligger vår diskursanalytiska influens: dels är vi intresserade av "mindre" diskurser i form av männens sätt att berätta; hur de beskriver och framställer sina erfarenheter, dels är vi intresserade av hur männen via sina berättelser tycks reagera på och bemöta en "större", outtalad men närvarande, samhällelig diskurs som rör etnicitet och kriminalitet.

En diskursivt inspirerad analys uppmärksammar: "People's accounts of the social (in the classic ethnomethodological move) should become the *topic* for analysis rather than the source through which the nature of the social is discovered" (Wetherell & Potter, 1992, s.149). Vissa som har studerat dessa diskursiva avtryck har intresserat sig för en "racist discourse" (Wetherell & Potter, 1992; Buttny, 1997) medan andra, som Whitehead (2009), har skrivit om samtal där ras eller etnicitet aktualiseras "regardless of whether or not the discourse being produced therein is judged as 'racist'" (a.a., s. 614). I vår studie ansluter vi oss snarare till den sistnämnda hållningen.

De samtalsstrategier som hanterar allmänkulturella spänningar på ett interaktionsplan kan urskiljas i det Stokes och Hewitt (1976, s. 838) benämner "aligning actions" (lierande och justerande handlingar); "largely verbal efforts to restore or assure meaningful interaction in the face of problematic situations of one kind or another". Begreppet samlar underkategorier som "accounts, disclaimers and quasi-theories" (redovisande förklaringar, ansvarsfriskrivande utsagor samt kvasiteorier). Dessa kan användas i undersökningar av hur människor talar om områden där det råder bristande samstämmighet mellan samhälleliga strukturer eller kulturella föreskrifter och där man använder ett interaktionistiskt perspek-

tiv som undersöker handlingars improviserade och framväxande karaktär. Sådana strategier kan – vilket vi ska se – urskiljas i analysen av vårt empiriska material.

Vi utgår från Silverman (1997) som menar att då ett samtal kretsar kring ämnen som är potentiellt känsliga och som riskerar att ge en ofördelaktig bild av den som talar kan en expressiv försiktighet användas. En sådan försiktighet kan visa sig genom att man trevar sig fram för att försöka ”hitta rätt” i förhållande till samtalspartnern; man kan staka sig, börja om, harkla sig etc. Här handlar de då om hur de unga männen berättar när samtalet kommer att gälla två potentiellt känsliga ämnen – etnicitet respektive brottslighet – där samtalsordningarna är osäkra (jfr Chase, 1997; Jacobsson, 2000).

Då etnisk bakgrund eller invandrarbakgrund kom på tal i intervjuerna utlöstes ibland så kallade *disclaimers*, dvs. föregripande ansvarsbefriande yttranden (Hewitt & Stockes, 1975). Likaså gavs olika *redovisande förklaringar* (Scott & Lyman, 1968), dvs. förklaringar som kopplas till att vara redovisningsskyldig; ansvarig för sina handlingar eller yttranden. I allmänhet har det sistnämnda begreppet använts för att reparera brott i interaktionen vilken man neutraliserar genom en redovisning. Enligt Buttny (1993) kan sådana redovisningar emellertid även illustrera uttalade värderingssystem. Likaså fann vi i intervjuerna ett flertal ”folkteorier” eller kvasiteorier där försök gjordes till att förklara brottslighetens orsaker eller en ökad främlingsfientlighet. Vi noterade även att de intervjuade männen uttryckte en viss försiktighet i beteckningar rörande etnicitet och invandrare.⁷ Beteckningar som syftar på etnicitet, nationalitet, invandrare (liksom ras i anglo-amerikanska sammanhang), är laddade (Berbrier, 2008). I konversationsforskaren Sacks terminologi kan sådana beteckningar vara ”inference-rich” (Sacks, 1972, s. 40–41) och därför möjliga att kritisera: ”potentially treatable as an objectionable attribution of ‘stereotypical’ characteristics to members of those categories” (Whitehead, 2009, s. 327).

Försiktighetsmarkeringar

Samhälleliga ideologier serverar människor konfliktfyllda budskap, som ras i USA, där människor blir fångna mellan uppmaningar som handlar både om att vara ”race-blind och race-conscious” (McElhinny, 2001, s. 67). I Sverige har detta sin motsvarighet i en ideologi, riktlinjer och uppmaningar om lika värde och behandling av människor (att inte göra skillnad)⁸ samtidigt som man med social ingenjörskonst ska uppmärksamma strukturella skillnader och orättvisor för att komma till rätta med dessa skillnader. Å ena sidan uppmanas vi att bortse från etniska kategoriseringar, å andra sidan uppmanas vi att vara särskilt observanta på dem.

---

7 En sådan försiktighet kunde också urskiljas hos intervjuaren i den andra delstudien.

8 Den påbudna likabehandlingen kan urskiljas via lagstiftning, en institution som Diskrimineringsombudsmannen, via skolundervisning, mångfaldsarbete inom arbetslivet och inte minst debatter i massmedier. Samtidigt är samtalsklimat föränderliga. Det är möjligt att intervjuerna om de genomförts idag skulle blivit annorlunda.

I samtalsintervjuerna med brottsutsatta unga män framträder inte några redovisande förklaringar eller verklighetsbeskrivningar, kopplade till brottsoffererfarenheter från den "kontrasterade kategorin", som i enkel mening kan sägas "trigga" främlingsfientlighet.⁹ Istället ansträngde sig männen ofta för att tala om sina erfarenheter av att ha blivit utsatta för brott av en person med invandrarbakgrund på ett balanserat och analytiskt sätt. I ett annat sammanhang (Burcar, 2012) har männens sätt att förhålla sig till associationer rörande kategorierna "brottsling" och "invandrare" diskuterats, bland annat mot bakgrund av några av tidigare nämnda argumentationsstrategier. I denna artikel uppmärksammas särskilt en specifik aspekt av männens berättelser vilken handlar om utpräglad försiktighet i samtalen. Denna försiktighet manifesterar sig på flera sätt. Nedan diskuteras detta via analysen av (a) att undvika att tala om etnicitet, (b) genom försiktiga beskrivningar där tveksamhet, noggranna ordval eller vaghet präglar framställningen, (c) disclaimers (Jag är inte fördomsfull men ...) och (d) redovisande förklaringar gällande samhället i stort och invandrares levnadsvillkor i det moderna Sverige.

Dessa försiktighetsmarkeringar uppträder i allmänhet inte i andra delar av intervjuerna. Harklingar, omtagningar och annat kan alltså inte förklaras genom att det är känsligt att berätta om det som hänt; man berättar utan att tveka och med en jämn ordföljd om vapen som använts, om skador och annat.

a) Att undvika att tala om etnicitet

Ett grundläggande sätt att iaktta försiktighet kan göras genom att undvika att tala om etnicitet. När Veronika Burcar Alm genomförde intervjuerna utgick hon från att hon inte skulle nämna etnicitet förrän den intervjuade själv tog upp ämnet. Några av de intervjuade männen berättade om brottet utan att nämna något om gärningsmännens etnicitet. Istället beskrev de den eller dem som rånat eller misshandlat dem enbart med hjälp av ålder, antal, osv. Veronika ställde då efterhand frågor om gärningsmännen. I ett fall frågar hon, senare under intervjun, hur det kommer sig att intervjupersonen, Elias, inte sagt någonting om gärningspersonens etniska bakgrund. Själv vet hon, mot bakgrund av att hon läst domen i Tingsrätten, att rånaren hade invandrarbakgrund. Elias berättar att gärningspersonen var "en vanlig Malmökille" och att han var äldre än han trott (han fick veta åldern vid rättegången). Han pekar alltså på ålder, staden och vardagligheten men gör inga etniska associationer genom att exempelvis hänvisa till något särskilt område där det bor många invandrare, till hår- eller hudfärg eller till språk. Såväl intervjuaren som den intervjuade undviker alltså att tala om etnicitet i det längsta. När Veronika till sist (försiktigt) påpekar att "om jag inte minns fel så var det en invandrarkille det här va?" svarar Elias att "ja jag tror han var iranier" varpå Veronika frågar "ja jag tänkte du nämnde inte det?". Elias levererar då följande berättelse:

---

⁹ Det finns dock exempel dels på hur en redan främlingsfientlig attityd temporärt förstärktes, dels på hur brottsituationen togs som en bekräftelse på en redan främlingsfientlig inställning.

Nä det är mer att jag, jag läser ju [...] så att jag kanske är lite mer, det vet jag när poliserna frågade också, när jag- när dom frågade hur han såg ut så sa jag bara det var en var en vanlig kille menh jag tror det är- jag vet inte om det är polismästaren i Malmö som har sagt det atteh (.) ja det är väl ungefär till 90 procent personer med utländsk bakgrund eh och det k- och det måste man ju ta åt sig varför det är så, det är väl inte bara på grund av etnicitet utan det är väl någon bakomliggande orsak...

I Elias berättelse aktualiseras inte etnicitet inledningsvis, dvs. han väljer att inte ta upp gärningspersonens etniska tillhörighet vare sig då han talar med intervjuaren eller vid polisförhöret. Som han senare säger; ”nä ja ville egentligen inte ta upp det [...] det spelar inte så stor roll (.) alltså i (.) såhär om man bara tittar på det så [...] polisen frågade också lite mer hur han såg ut och så [...] jag sa ju det sen med så att säga menh ja”. Det är alltså inte endast så att Elias inledningsvis avstår från att nämna att han trodde att rånaren hade invandrarbakgrund utan han gör dessutom en poäng av att han var tveksam till att nämna det vid polisförhöret. Han presenterar sig på detta sätt som direkt ointresserad av att diskutera etnicitet men när frågan om gärningspersonens etniska bakgrund väl kommit upp visar han sig, vilket vi ska se lite mer utförligt längre fram i texten, ha ganska mycket att berätta på området.

b) Beteckningsförsiktighet

När man väl talar om etnicitet (alltså inte undviker det som Elias inledningsvis gjorde) är ordvalen inte helt enkla. Säger man ”svensk”? Är det fel att säga ”invandrare”? En ung man som är född i Sverige är ju knappast i formell mening invandrare. Ändå betecknas ungdomar med invandrarbakgrund ofta som ”invandrare”. I en delundersökning i detta projekt intervjuades även ungdomar med invandrarbakgrund. De använde själva begreppet ”invandrare”, ibland också ”utlänningar” då de refererade till sig själva (Burcar, Rypi & Åkerström, 2012). Att ungdomar med invandrarbakgrund ibland använder en mer frank vokabulär om etnicitet, om invandrare och om svenskar, med ordval som ”blattar”, ”svennar”, ”vi utlänningar” och om motsättningar mellan kategorierna avspeglas i flera svenska etnografier (Andersson, 2011; Andersson, 2003; Jonsson, 2007; Kasselias Wiltgren, 2014).

Men flera av de unga männen i den föreliggande undersökningen närmade sig kategoriseringarna med viss försiktighet. De kunde då använda ”proxies”, en form av verbala ombud, vilket även den amerikanske forskaren Whitehead (2007) observerat i diskussioner om etnicitet. På detta sätt kunde de exempelvis använda bostadsområde. David berättar om att han kan känna sig otrygg ”i Rosengård” (en multietnisk förort i Malmö) och Edwin talar om ”Rosengårdskidsen” vilket av samtalskontexten implicerade vissa ”invandrarungdomar”.

Ibland använde de intervjuade männen ord som pekade på hud- eller hårfärg. Joel nedan, som berättar om ett rån, beskriver en scen vid ett gatukök:

...så var där tre killar som kom därifrån, eh varav då den ena stannade å började prata med oss å dom två andra gick vidare såeh börja (.) liksom driva lite med oss å trodde att han var lite bossig å så, så vi blev lite rädda för han var rätt så stor å mörk så lite...

Här refererar Joel till en av dem som han uppfattar som hotfulla som "mörk så lite" men så småningom använder han också ordet invandrare. Vid gatuköket brukar det vara "rätt mycket liv på kvällarna", förklarar han, och han och hans kompisar tog en omväg runt det:

...såeh, s- rätt många som stannar till, så hörde vi att där var ett gäng å det va eh invandrare då så tänkte vi att, å speciellt dom, dom brukar ofta bråka lite (harklar sig), eller jag i alla fall har fått intrycket av det (harklar sig), sen så gick vi en liten omväg å sen så gick vi till den här busshållplatsen...

Tidigare i intervjun har Joel berättat mer flytande, utan alltför mycket harklingar eller förändrade tonlägen. Detta lilla utdrag utmärker sig. När han säger "invandrare då så tänkte vi" är det med ett snabbare sätt att tala. Vidare harklar han sig när han förklarar att "dom brukar ofta bråka" och sedan, efter att han använt en "hedging"; "jag i alla fall har jag fått intrycket av det", harklar han sig igen. Uppenbarligen är denna kommentar inte något som Joel helt självklart och lättvindigt levererar.

c) "Disclaimers" – ansvars- och identitetsfriskrivningar

När berättelserna väl handlar om att angriparna haft invandrarbakgrund använder de intervjuade männen även så kallade "disclaimers" – dvs. yttranden som på förhand befriar berättaren från ansvar från det som senare påstås. De intervjuade männen återberättar sina erfarenheter för att därefter antingen förklara att de inte generaliserar eller att de inte är främlingsfientliga. De levererar alltså kommenterar som ger det man i övrigt säger en för identiteten positiv inbäddning (jfr Hewitt & Stokes, 1975).

Lars berättar till exempel om sin erfarenhet dels av det specifika brott med anledning av vilket vi kontaktat honom, dels om tidigare erfarenhet av uteliv på krogar. Han framhåller att det "nästan uteslutande" handlar om invandrare som "muckar gräl med en" när han är ute för att roa sig. Samtidigt framhåller han att "jag är fullt medveten om att det är definitivt inte alla som betar sig så absolut inte jag känner många jättefina människor (.) som är invandrare (.) av alla möjliga slag". På så sätt kan Lars föra fram sin uppfattning utan att riskera att framstå som främlingsfientlig. Han understryker detta ytterligare genom att säga att "med tanke på all skit jag har vart med om å har blivit utsatt för så så så (skrattar till) borde jag ju nästan va det (skrattar till), rasist, men det är jag inte ändå alltså för jag vägrar å bli det" (jfr nedan).

John, som är den som under intervjun mer uttryckligen pekat ut invandrare för att vara dem som står för brottsligheten i det svenska samhället använder även han sig av en

”disclaimer”: ”jag menar jag har inga problem med såna som sköter sig meneh [...], alltså jag hatar ju inte alla invandrare eller så, (skrattar) men dom som, dom som inte sköter sig, det tycker jag inte om” (jfr även Burcar, 2012).

Ett mer indirekt sätt att presentera sig själv som icke främlingsfientlig sker via jämförelser med andra; andra som har samma erfarenheter som jag kanske blir fientligt inställda till personer med invandrarbakgrund – men inte jag... Lars, som förklarar att han vägrar bli rasist, hänvisar även till andra som utsatts för brott av personer med invandrarbakgrund. Han menar att trots att de inte blivit lika utsatta som han har de likväl fått en främlingsfientlig attityd. Lars själv däremot ”vill stå emot det här [...] samtidigt är jag inte blind för det utan jag har gjort mina erfarenheter”.

En annan av de intervjuade, Hans, som blivit bestulen, menar att gärningspersonernas bakgrund är oviktig. Han tänker själv att ”det finns ju (.) dåliga å bra människor av alla slag”. Däremot, säger han, var det en annan ung man som också blivit bestulen som ”generaliserade lite” och ”ville sätta åt dom ännu mer” på grund av att tjuvarna hade invandrarbakgrund.

Såväl Fabian som David och Edwin menar att personer i deras omgivning varit snabba med att ställa frågor om huruvida det varit en invandrare som utsatt dem för brotten ifråga. Fabian säger att dessa frågor irriterade honom: ”jag blev lite sur för det tycker jag liksom inte är det viktigaste liksom att man när man berättar att att man har blivit rånad liksom”. De tre männen understryker att de själva tar avstånd från det frågan eventuellt implicerar men visar att omgivningen gör en tydlig koppling mellan kriminalitet och invandrare (jfr Burcar, 2012).

d) Förstående förklaringar

När de intervjuade männen talar om sina erfarenheter av att ha utsatts för brott och nämner att det var någon med invandrarbakgrund som var gärningsman utlöser det i allmänhet olika förklaringar till de senares handlingar; förklarande redovisningar som oftast inte är fördömande utan snarare förstående. Inte sällan hänvisar man till invandrare som begår brott i generaliserande termer. Förklaringarna handlar ofta om ett kollektiv eller en kategori.

Innan de intervjuade inleder sina förslag till förklaringar tecknar de en verklighetsbild där de förklarar hur saker och ting ligger till. Elias, exempelvis, som undvek att beskriva vem som utsatt honom i etnicitetstermer refererar till en förmodad expert (se tidigare citat) (jfr Holmqvist & Holšánová, 1996, angående att referera till expertkunskap), polismästaren i Malmö, som han tror uttalat att ”det är väl ungefär till 90 procent personer med utländsk bakgrund som begår den här typen av brott”. Han lägger till: ”det är som det är så att säga [...] men jag kan inte, jag blev ju inte förvånad så att säga...”. Med andra ord: uppfattningen tycks vara något han uppfattar som relativt befast. Denna utsaga leder fram till att han menar att man måste fråga sig vad det beror på, att ”det är väl inte bara på grund av etnicitet utan det är väl någon bakomliggande orsak”.

De ”bakomliggande orsaker” som Elias och de andra intervjuade unga männen erbjuder som förklaringar handlar ofta om segregation och utanförskap.¹⁰ Elias fortsätter exempelvis intervjun med att tala om segregation; han konkretiserar utsatta områden med lägre inkomster och trångboddhet. Liksom en av de andra intervjuade männen, Albert, hänvisar han till ”murarna i Malmö” och fortsätter sin argumentation:

Det är väl ja nästan som om det finns murar i Malmö, mellan olika bostadsområden och så, det det är ju segregation [...] jo så är det ju, så att det kommer ju olika problem, där där jag bor nu [...] där är väl en kanske, jag vet att inkomsten där per hushåll är väl kanske en femtedel av vad det är i Limhamn (annat område i Malmö) så att det är ju liksom, och sen så här trångboddhet, det är ett stort problem så att, eh ja det det finns liksom skillnader...

Från att inledningsvis inte ha nämnt något som berör etnicitet eller invandrare kan vi urskilja hur ett engagemang knutet till detta område växer fram. Elias berättar nu relativt mycket och länge om sina tankar kring bakomliggande orsaker till invandrarungdomars brottslighet.

Inte heller Albert nämner till att börja med de personer som rånat honom i ”etniska termer” utan som ”två killar”, ”nitton, tjugo, väldigt stora”. Lite senare under intervjun, då intervjuaren frågar vad det var för killar som rånade honom, beskriver han dem som ”två killar med utländsk bakgrund”. Han fortsätter sedan med att berätta:

...nu ska man väl kanske inte spekulera men den ena var alltså svart, den andre var mer (.) kanske pers (.), Iran Irak [...] jag kommer ihåg att den som, killen som var liksom svart, väldigt mörk, han eh kom från Afrika det kommer jag ihåg [...] ja det är väl irrelevant egentligen men för mig på den tiden så var det väldigt viktigt...

Även hos Albert tycks berättelsen om de unga männens bakgrund locka till fortsatt diskussion. I citatet ovan säger han att den etniska tillhörigheten egentligen var irrelevant men att det vid tiden för rånet ”var väldigt viktigt” eftersom det bidrog till att en redan främlingsfientlig inställning förstärktes. Detta blir startpunkten för en berättelse om personlig förändring; vid tiden för rånet säger sig Albert ha haft en fientlig attityd gentemot invandrare – numera har han totalt ändrat inställning. Nu är han engagerad i olika sociala frågor, bland annat rörande diskriminering.

---

10 Sannolikt har de intervjuade en poäng; människor med invandrabakgrund har visserligen en viss överrepresentation i de flesta länders brottsstatistik, men i en svensk undersökning har man – föga överraskande – visat att då man tar man tar hänsyn till social klass är invandrare och svenskar ungefär lika representerade i brottsstatistiken (Pettersson 2005, s. 141; Brottsutvecklingen i Sverige år 2008–2011). Vidare är personer med invandrabakgrund i större utsträckning utsatta för brott, se Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007.

Liksom Elias ger Albert sin tolkning av rånarnas handlingar; ”jag menar dom hade ju inga pengar det är det som är så beklämmande också att dom tvingas ju göra detta”. Han utvecklar sedan sitt resonemang genom att peka på problem med segregation, ekonomiska svårigheter, utanförskap och Malmö kommuns felaktiga prioriteringar.

När Fabian, som utsatts för rån och våld av en ung man med invandrarbakgrund, berättar om brottstillfället nämns ingenting som rör etnicitet förrän intervjuaren frågar ”vad var det för killar?”. När Fabian besvarar den här frågan går han försiktigt fram, tvekar och pauserar:

Eh ja det var en kille, han var väl, ja det har jag ju fått reda på senare att han var i tjuugoårsåldern [...] eh: (2) ja eh (.), arabisk kille, eh: (2) eh: (.) ja (2), ungdom liksom (skrattar).

När Veronika frågar om det hade någon betydelse för honom att han utsattes av en man med invandrarbakgrund svarar Fabian att ”man passade sig mer för utländska killar” efter händelsen. Han menar emellertid att det var en tillfällig försiktighet och tillägger: ”för det är ju inget alls jag står för liksom, [...] atteh invandrare är kriminella så [...] det blir så eh konstigt stridande mot mina värderingar liksom [...] eh men jag antar att det är så man reagerar liksom”. När Fabian fortsätter med att diskutera detta område kopplar även han samman invandrarungdomar som begår rån med ekonomiska svårigheter:

Jag tänker mer att det, att [...] han är eller ja ser arabisk ut eller så [...] så tänker man mer, att han är i en sån livssituation att han kanske behöver pengar [...] eh, jamen att man får nån slags föreställning om om vilket liv han har...

Meta-diskussion om samhällsdiskursen

Då de intervjuade unga männen berättat om det brott de utsatts för, och levererat olika förklaringar till varför de ungdomar med invandrarbakgrund som utsatt dem begår brott, leder det ofta till att de utförligt reflekterat kring vad de beskriver som det föreskrivna sättet att tala om dessa ting.

Dessa reflektioner har tre huvudsakliga teman. För det första tycks de anse att det är känsligt att diskutera dessa frågor. För det andra hävdar de att det finns en obalans, de beskriver en form av ”omvänd diskriminering”. För det tredje formulerar de farhågor; de pekar på möjliga konsekvenser av vad de beskriver som en tillbakahållen diskussion.

Lars menar att det är betydelsefullt att tala om att invandrare kan vara rasistiska gentemot svenskar. Det är tydligt att Lars uppfattar detta område som känsligt, något som visar sig dels genom att han uttryckligen säger att ”jag pratar bara om detta här med dig nu för att jag v- det är ändå till att sticka ut hakan väldigt mycket, för att i och med att inte jag känner dig så kanske jag inte vågar men ja, jag gör det nu ändå”. Dels visar det sig genom Lars försiktiga sätt att närma sig frågan (jfr Burcar, 2012):

....eh det jag vet inte var lösningen finns, eller eller ens vad vad allting beror på men ett steg för att komma till nån bättring är att man börjar med att erkänna det, att (.) (suckar) diskriminering å rasism å att man behandlar andra människor dåligt det kan man göra oavsett vilken grupp man tillhör alltså [...] å inte bara liksom fokusera på svenskar gentemot invandrare utan även omvänt och även ja, invandrare till invandrare så att säga.

Nedan väljer vi att mer i detalj följa en annan av de unga männens resonemang. Elias var den som tydligast gjorde motstånd mot att berätta om gärningsmannen (som var iransk medborgare) i etniska termer. Men när diskussionen väl initierats berättar han oombedd och argumenterar utförligt, och samtliga de tre teman vi återgav ovan kan illustreras via hans beskrivningar. När Elias blir tillfrågad om huruvida det personrån han utsatts för har påverkat hans syn på invandrarkillar menar han dels att han är van vid detta; ”jag har väl så att säga råkat ut för såna sen jag var- eller sen jag började hänga i stan så att säga”, dels att det inte på ett enkelt sätt går att koppla samman kriminaliteten med etnicitet; ”där kan jag ju verkligen se, ja se ige- bakom det här, det är inte bara bara är på grund av etnicitet absolut inte så att säga men ja, de har ju [...] lite mer problem”. Han menar vidare att ”det är väl intressant varför- hur, var det kommer ur men det känns som om man inte riktigt får ta på det riktigt”. Att inte få lov att beröra frågan kan i sig leda till fördelar för främlingsfientliga riktningar i samhället, framhåller Elias:

...det känns som om tidningarna skriver så förstår man ändå att det var en invandrarkille [...] det nämns inte fast man vet ju att dom här högerextrema nämner ju det och skriver ut namn å så [...] precis som att dom ger nån form av riktig sanning eller så [...] så att deteh, ja dom, ja det kan jag tänka mig att många går med eller blir intresserade av det för det känns som att dom får, ja då får man en riktig bild..

Han menar att bara för att man vill diskutera invandrarungdomars kriminalitet behöver det inte innebära att man är fientligt inställd gentemot invandrare som kategori. Detta, menar Elias, ”kan ju leda till problem för alla med utländsk bakgrund just såna här händelser”. Han tillägger att om det istället hade varit en svensk kille som utsatt en invandrarkille för våld ”så hade det ju skrivits förmodligen om att det hade varit rasistiska motiv”. Kan man inte tala om rasism även då ungdomar med svensk bakgrund utsätts för våld eller hot av ungdomar med invandrabakgrund, frågar sig Elias i likhet med några andra av de intervjuade männen. Elias menar att om det nu är så att det framförallt är ungdomar med invandrabakgrund som begår personrån (vilket han hört av polismästaren i Malmö) då kanske det även är så att det framförallt är ”svenska” ungdomar som är offer.

Elias går försiktigt fram när han berättar detta; han harklar sig och han använder sig av så kallade ”hedges”; ”t:ror”, ”nog” och ”kan jag tänka mig” – ord som signalerar en minimal involvering, att man är beredd att ändra sig eller bli övertygad om motsatsen (Hewitt & Stokes, 1975, s. 4).

...jag tror nog att det går å se, om man kollar igenom så är det, i och med att polismästaren sa att 90 procent eller mer (harklar sig), utländsk bakgrund, så är det nog likadant också kanske på offrena [...] kan jag tänka mig, eller åt det hållet i alla fall, och då är det ju ett problem [...] ett jättestort problem så att säga [...] å sen om inte det ventileras i media och så så, ja det blir väl som det blir så att säga eh men ja, det är väl det där med höger- höger-extrema partier å sånt å dom får väl ganska mycket på grund av det kan jag tänka mig [...] så att ja, det blir väl ett problem.

Elias menar att det vore bättre att uppmärksamma förhållandet – att ignorera det gör bara situationen ännu värre. Han exemplifierar detta med en händelse i ett område i Malmö där oskyldiga individer blivit misshandlade på grund av sin etnicitet:

...jag vet dom hade nån i (välbeställt område i Malmö) dom skulle ha nån nåt medborgargarde till exempel [...] dom gick ut med golfklubbor och då var det just invandrarkillar som dom misshandlade och slängde ut från (området).

Elias berättelse präglas av ett engagemang gällande en potentiellt känslig fråga. Samtidigt som han försiktigt antyder att den person som utsatt honom kan ha haft främlingsfientliga motiv och han kritiserar det svenska rättssystemet för "hets mot folkgrupp [...] bara svenskar som inte kan råka ut för det enligt lagsystemet" betonar han att etnicitet i sig inte är grunden till några problem utan att segregation och utanförskap är vad som måste motarbetas. Han kritiserar främlingsfientliga handlingar och medborgargården men framhåller också att ingen tjänar på att man "sopar under mattan". Från att inledningsvis inte ha nämnt etnicitet överhuvudtaget har han omsorgsfullt formulerat en relativt komplicerad berättelse om kriminalitet, offerskap och etnicitet.

Etnicitet: ett engagerande men delikat samtalsstoff

Berättelserna från de tjugo unga männen varierar starkt. Etnicitet är dock väsentligt även för de intervjupersoner som initialt inte alls beskriver förövaren i något som kunde antyda etnicitetsmarkörer. Samtidigt tycks det vara väsentligt. När ämnet väl initierats är det ofta nästan som att öppna en dammlucka: resten av intervjun kommer till stor del att handla om etnicitetsfrågor.

Männen tycktes emellertid ha mycket olika perspektiv och avsikter med sina framställningar där etnicitet integrerades; en berättelse om personlig förändring kunde handla om en tidigare främlingsfientlighet som förbytts till anti-rasistiskt engagemang. Den kunde också handla om att man tidigare i livet levtt på gränsen till kriminalitet men nu beslutat sig för att bli mer skötsam.

Uppenbart var att kategorier som hade att göra med etnicitet eller invandring inte var betydelselösa. De intervjuade männen betonar att brottsoffererfarenheten inte inneburit

att de blivit fientliga mot människor med invandrarbakgrund – en farhåga som till exempel Brå (2000:6) gett uttryck för i en rapport och som rapporterats från en undersökning om den professionella brottsofferdiskursen (Hansen Lofstrand, 2009). Sådana försäkringar från de intervjuade kan självfallet inte användas för att dra några långtgående slutsatser, men de stöds av forskning som visar att brottsoffer generellt inte blir mer fientliga till kategorier som gärningsmän representerar eller benägna till att stödja olika former av ”hårdare tag” mot dessa (King & Maruna, 2009).

Samtidigt är ämnet uppenbart känsligt. De intervjuade unga männen använder sig av olika samtalsstrategier när de återger sina erfarenheter. Flera av dem nämner initialt inte att förövarna hade invandrarbakgrund; när de väl berättar finns en viss beteckningsförsiktighet, de anstränger sig för att ta avstånd från generaliseringar och för att inte identifieras som invandrarfientliga och de ger olika förstående, förklarande redovisningar till varför invandrarungdomar kan bli kriminella – något de samtidigt tycks utgå från.

Ämnet inviterar till både farhågor och möjligheter. Rädsla att bli sedd som fördomsfull kan tydligt urskiljas. Etnicitet kan emellertid också nyttjas som en resurs för att presentera sig som fördomsfri, tolerant, som någon som argumenterar mot all diskriminering, som sanningssägare och som ”varnare” för ett alltför disciplinerat samtalsklimat.

Referenser

- Ambjörnsson, Fanny (2004) *I en klass för sig*. Stockholm: Ordfront.
- Andersson, Carolin (2011) *Med Rosengård som hemland – om invandrarbakgrund som ny etnicitet*. Kandidatuppsats. Sociologiska institutionen, Lunds universitet.
- Andersson, Åsa (2003) *Inte samma lika. Identifikationer hos tonårsflickor i en multietnisk stadsdel*. Stehag: Symposium.
- Back, Les & Sinha, Shamsir med Bryan, Charlyne (2012) New Hierarchies of Belonging. *European Journal of Cultural Studies*, 15(2): 139–154.
- Barth, Fredrik (1969) *Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organisation of Culture Difference*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Berbrier, Mitch (2008) The Diverse Construction of Race and Ethnicity. I: J. Holstein & J. Gubrium (red.) *Handbook of Constructionist Research*. London: Guilford Press.
- Brå 2000:6. *Ungdomar som rånar ungdomar i Malmö och Stockholm*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2008) *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brå (2012) *Brottsutvecklingen 2008–2011*. Rapport 2012:13. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Burcar, Veronika (2005) *Gestaltningar av brottsoffer: samtal med unga män som utsatts för brott*. Sociologiska institutionen, Lunds universitet.
- Burcar, Veronika (2012) Unga mäns brottsofferberättelser – ”svenskar” och ”invandrare” som retoriska resurser. I: L. Gottzén & R. Jonsson (red.) *Andra män. Maskulinitet, normskapande och jämställdhet*. Malmö: Gleerups.
- Burcar, Veronika, Rypi, Anna & Åkerström, Malin (2012) *Betydelsen av etnicitet – unga brottsoffers gestaltningar*. Rapport. Sociologiska institutionen, Lunds universitet.
- Buttny, Richard (1993) *Social accountability in communication*. London: Sage Publications.

- Buttny, Richard (1997) Reported Speech in Talking Race on Campus. *Human Communication Research*, 23(4): 477–506.
- Börjesson, Mats (2003) *Diskurser och konstruktioner: en sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur.
- Chase, Susan (1995) *Ambiguous Empowerment – the Work Narratives of women School Superintendents*. Amherst: University of Massachusetts Press.
- Eriksen, Thomas Hylland (1993/2000) *Etnicitet och nationalism*. Falun: Nya Doxa.
- Hall, Stuart (2000) Old and new identities. I: Les Back & John Solomos (red.) *Theories of race and racism*. London: Routledge.
- Hansen Lofstrand, Cecilia (2009) Understanding Victim Support as Crime Prevention Work: The Construction of Young Victims and Villains in the Dominant Crime Victim Discourse in Sweden. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 10(2): 120–143.
- Hewitt, John P. & Stokes, Randall (1975) Disclaimers. *American Sociological Review*, 40(1): 1–11.
- Holmqvist, Kennet & Holšánová, Jana (1966) *Jag längtar efter svensk kvalitét och tänkande ... Hur vi använder kategoriseringar i samtalet*. Lund: Lunds universitet.
- Holstein, James A. & Gubrium, Jaber F. (1997) Active interviewing. I: D. Silverman (red.) *Qualitative research: theory, method and practice*. London: Sage Publications.
- Jacobsson, Katarina (2000) *Retoriska strider: Konkurrerande sanningar i dövvärlden*. Lund: Palmkrons förlag.
- Jenkins, Richard (1997) *Rethinking Ethnicity*. London: Sage Publications.
- Jonsson, Rickard (2007) *Blatte betyder kompis: om maskulinitet och språk i en högstadieskola*. Malmö: Ordfront.
- King, Anna & Maruna, Shadd (2009) Is a conservative just a liberal who has been mugged? Exploring the origins of punitive views. *Punishment & Society*, 11(2): 147–169.
- Mattsson, Katarina (2005) Diskrimineringsens andra ansikte – svenskhet och ”det vita västerländska”. I: M. Kamali och P. de los Reyes (red.) *Bortom vi och dom*. SOU 2005:41. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- McElhinny, Bonnie (2001) See no Evil, Speak no Evil: White Police Officers’ Talk about Race and Affirmative Action. *Journal of Linguistic Anthropology*, 11(1): 65–78.
- Moerman, Michael (1975) Accomplishing ethnicity. I: R. Turner (red.) *Ethnomethodologi*. Harmondsworth: Penguin.
- Peterson, Abby & Ålund, Aleksandra (2007) Etniciteter: Ras, kön, klass, identitet och kultur. I: A. Peterson, A. & M. Hjerm (red.) *Etnicitet: Perspektiv på samhället*. Malmö: Gleerups.
- Pettersson, Tove (2005) Kriminologiska perspektiv. Diskrimineras personer med utländsk bakgrund av rättsväsendet? I: C. Diesen, C. Lernestedt, T. Lindholm & T. Pettersson (red.) *Likhet inför lagen*. Stockholm: Natur och kultur.
- Pettersson, Tove (2012) *Att balansera mellan kontroll och kontakt. Lokala polisens arbete med ungdomar*. Lund: Studentlitteratur.
- Sacks, Harvey (1972) On the analyzability of stories by children. I: J. Gumperz & D. Hymes (red.) *Directions in Sociolinguistics*. New York: Holt, Rinehart, and Winston.
- Scott, Marvin B. & Lyman, Stanford M. (1968) Accounts. *American Sociological Review*, 33(1): 46–62.
- Silverman, David (1997) *Discourses of Counselling: HIV Counselling as Social Interaction*. London: Sage Publications.
- Stokes, Randall & Hewitt, John P. (1976) Aligning Actions. *American Sociological Review*, 41(5): 838–849.
- Wetherell, Margaret & Potter, Jonathan (1992) *Mapping the language of racism: Discourse and the legitimization of exploitation*. New York, NY, US: Columbia University Press.

- Whitehead, Kevin (2007) *The Use, Management and Reproduction of Racial Common Sense in Interaction*.
[http://www.allacademic.com//meta/p_mla_apa_research_citation/1/7/0/5/6/pages170560/p170560-1.php. Hämtat: 2015-05-13]
- Whitehead, Kevin (2009) Categorizing the Categorizer: The Management of Racial Common Sense in Interaction. *Social Psychology Quarterly*, 72(4): 325–342.
- Wiltgren, Layal Kasselias (2014) *STOLT!: Om ungdomar, etniciteter och gemenskaper*. Akademisk avhandling. Linköpings universitet.
- Wikström, Hanna (2009) *Etnicitet*. Malmö: Liber.
- Åkerström, Malin (2013) Känsliggörandet av etnicitet i forskning. I: A. Peterson & M. Åkerström (red.) *Den sorterande ordningsmakten – Studier av etnicitet och polisiär kontroll*. Malmö: Bokbox